

Μετά το ξεκλείδωμα

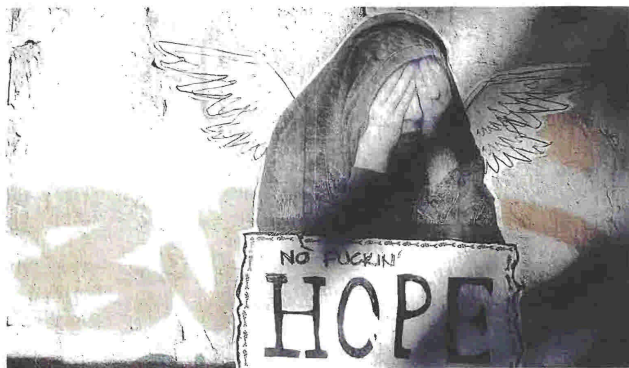
Από τη Δίνα Πανταλέων

Θεόδωρος Γρηγοριάδης
Δεύτερη γέννα

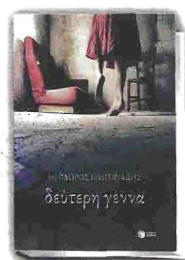
εκδόσεις Πατάκη, σ. 96, 8,50 €

Το σώμα ριγμένο στο πάτωμα, άπνοια, τα μάτια «άβαφα από καιρό», τα ρούχα σκούρα, γύρω της βρομιά και ακαταστασία, το άλλοθι της παρουσίας της στον χώρο, κάπου κοντά ενεδρεύει η κρεβατοκάμαρα, απ' έξω η Συγγρού και η Ακρόπολη, Νέος Κόσμος, άλλος κόσμος. Το σκηνικό του δράματος ελάχιστο, ανύπαρκτο σχεδόν. Μια γυναίκα μέσα σε ένα διαμέριμα και μια απουσία. Μια εξαρχητή μταιωμένη συνάντηση. Η γυναίκα περιμένει την κόρη της να επιστρέψει στο σπίτι για να γιορτάσουν μαζί τα εικοστά πρώτα γενέθλιά της. Θα την περιμένει μέχρι το τρίτο μέρος του βιβλίου, όπου λαμβάνει χώρα το γενέθλιο γεύμα απουσίας της εορτάζουσας. Διότι μετά το «Να φιάζω το σπίτι» και το «Να πάω για ψώνια» (τα δύο πρώτα μέρη), οικιακές εργασίες εθελουφλίας που σαρώνουν την πραγματικότητα, απλώνεται η άβυσσος του πουθενά, ένας τόπος απροσπέλαστος, αδιανόητος. Εκεί έχει ριζώσει εκείνη που δεν πρόκειται να έρθει. «Αυτό το πουθενά ήταν τόσο, μα τόσο ατέρμονο, τόσο οριστικό και ανεξήγητο, πού μ' έπιανε τρέμουλο κάθε φορά που το σκεφτόμουν». Η εξορία της κόρης στο πουθενά είναι για τη μητέρα «ένα σπάνιο αίνιγμα που φτιάχτηκε πριν από τη λήσή του», ένα αιχμηρό ερωτηματικό που την πετσοκόβει.

Ο Θεόδωρος Γρηγοριάδης αποδίδει εκπληκτικά τη μύχη κοσμογονία που συνταράσσει την ηρωίδα του, με λέξεις προσφυώς ξεδιαλεγμένες, οι οποίες ηγούν βαριές, σαν να ανήκουν σε πένθιμο εμβατήριο βγαλμένο μέσα από έναν ατημέλητο, πηγαίο προφορικό λόγο. Χαρακτηριστική η πρώτη φράση που ψελλίζει η μητέρα ενώπιον του αναγνώστη: «Στην αρχή είδα λίγο φως». Αργότερα θα φανούν και τα υπόλοιπα, πρωτίτως οι υποδριες χαρακίες του πένθους. Όμως η αφηγήτρια βρίσκεται πολύ πέρα από το πένθος. Αυτό που της συμβαίνει, της συμβαίνει εδώ και καιρό. Οι αντοχές της για θρήνους έχουν πια στερέψει. Το κουράγιο που της απομένει αρκεί μόνο για να βάλει την τελευταία στο μνήμη της κόρης της, πράξη που θα διαρκέσει ένα αφηγηματικό τρίμηνο. Η τακτοποίηση του στοιχειωμένου διαμερίματος είναι ο αναγκαίος περιπαυσμός μέχρι να αποτολμήσει να συνηρίσει και να συναρμολογήσει τη θρυμματισμένη της μνήμη. Μνήμη που, όπως λέει η ίδια σε κάποιο σημείο, ξεχνά τα γεγονότα, αλλά όχι και τον συνασθηματικό τους αντίκτυπο. Ο εξοντωτικός ψυχικός πόνος είναι αυτός που αναπτρεπτά θα την οδηγήσει ξανά πίσω στα γεγονότα. Βέβαια η επίμοχθη τυφλότητα της ηρωίδας απέναντι στην αφόρητη οικειότητα του σπιτιού, δεν την προστατεύει από περιοχές ανεπίστα οδυνηρές, όπως η κρεβατοκάμαρα, λόγω χάριν, όπου τα λερωμένα σετόνια, σκορπίες λωρίδες οικισμένου υφάσματος και κυρίως τα κάγκελα του κρεβατιού με τα ελικοειδή σχέδια του προσκέφαλο,

Φωτογραφία του Petritio Zezus

υποβάλλουν την αίσθηση μιας συγκεχυμένης βιωσιότητας. Ο Γρηγοριάδης γίνεται με εξαιρετική λεπταίσθησία αρωγός στην προσπάθεια της ηρωίδας να καθυστερήσει όσο το δυνατόν περισσότερο τη

στιγμή της επίγνωσης, σημείο χωρίς επιστροφή, αποσιωπώντας ό,τι εκείνη φοβάται να συνειδητοποιήσει. Όμως οι δόλιες αποκρύψεις του συγγραφέα προσδίδουν παραδόξως ένα κρίσιμο βάρος σε ό,τι μένει κρυφό. Οι διάσπαρτοι υπαινιγμοί που παραιοποιούν τον θάνατο της κόρης, προετοιμάζουν βραδυφλεγώς τη συνταρακτική σκηνή όπου προβάλλει το νεκρό της κορμί, κακοποιημένο, δεμένο στα κάγκελα του κρεβατιού. Σκηνή στην κατακλείδα της οποίας η ποίηση υποθάλλει με τρόπο μοναδικό τη φρίκη. «Εσταζε ακόμη το ζουμπερό κορμί της ζουμπί που της το στράγγισαν». Και η μυρωδιά του αίματος ανεξάλειπτη, αλάνθαστος ιγνήλάτης της μνήμης.

Ανάλογης ισχύος με την είσοδο της μητέρας στην κρεβατοκάμαρα είναι η περιγραφή στις αρχικές σελίδες του καθαρισμού του μαρμάρινου τραπεζιού στο μαλκόνι. Μολονότι ο αναγνώστης αγνοεί ακόμα τον θάνατο, η σκηνή παραπέμπει αναδρομικά στη φροντίδα ταφόπλακας. Αξίζει να προσεχθεί η εξορία υπαινικτικότητας του σχετικού παραθέματος: «Το μάρμαρο είχε απορροφήσει τη σκουριά, οι βάσεις στα μεταλλικά κρηροπήγια έσταξαν ακόμη, το λιωμένο κερύσχηματίζε ανάγλυφα σχήματα γύρω τους». Αυτή την άγρια αίσθηση εγκατάλειψης μόνον ένας νεκρός θα μπορούσε να αφήσει πίσω του.

Ο Γρηγοριάδης προσδίδει στις λεπτομέρειες της σκηνογραφίας μια αουθότητα απατηλή,

που δεν αργεί να μεταστραφεί σε μακάβρια αποτυπώματα. Μέσα από τη φειδώ των εικόνων και των λέξεων αντηχεί ένα αβάσταχτο μοιρολόι, στο οποίο έχει σιγήσει κάθε απόηχος ελπίδας. Ανατρέχοντας στη στιγμή που ξεκλείδωσε την πόρτα του διαμερίματος της κόρης της για να αντικρίσει μια όψη της ερεβώδη, η μητέρα αντιλαμβάνεται πως τότε απέκτησε ακαριαία ανοσία στην παρηγοριά. Το ξεκλείδωμα της πόρτας την κλείδωσε ανέκκλητα σε μία απόκοσμη ερημία, όπου θα παρέμενε ισόβια ανέγγιχτη, απρόσιτη. Στη μνήμη της η πόρτα δεν έπαψε ποτέ να τρίζει εφιαλτικά, κλεινοντάς την εξακολουθητικά έξω από τη ζωή. Οι τωρινές της κινήσεις μέσα στο σπίτι, δύσκολες και τρεμάνες, μεταφέρουν την εντύπωση του πνιγμού, σαν να πρέπει να εξλιθεθεί για την κάθε ανάσα της μέσα στον ίδιο χώρο όπου η κόρη της υποχρεώθηκε σε μια βάνουση εκπνοή. Η αλγεινή επίδραση του σπιτιού υποδεικνύεται πλαγίως, όταν η ηρωίδα ανακαλεί τις διαρκείς μετακινήσεις της στο πλευρό του συζύγου της, ο οποίος επέλεξε από νωρίς τον ρόλο του δραπέτη, με την επικουρία του Λιμενικού. Τα εφήμερα σπίτια του παρελθόντος αποκτούν κατά την ανάκλησή τους μια παραδείσια πρόσψη. «Ο χώρος τότε δεν με δέσμευε». Διαπίστωση στην οποία ενυπάρχει ένας επώδυνος παραλληλισμός, διότι η μητέρα ξέρε από καιρό πως δεν θα μπορούσε ποτέ να δραπετεύσει από το σπίτι της κόρης της. «Φως πολύ μάς περιέλουσε», οκέφτεται για μακρινές ημέρες, οι οποίες ξαφνικά καταποντιστήκαν μέσα σε μια μαύρη τρύπα, μέσα σε ένα σπίτι όπου το περίφημο αττικό φως είχε εξοβελιστεί από ένα διαρκές λυκόφως. «Νύχτωνε έξω, μα πιο πολύ μέσα στο σπίτι». Η έλλειψη φωτός αναρριπίζει την απόλαση, το βίαιο άδειασμα του χώρου. «Έβλεπα ακόμα και στο σκοτάδι, όμως δεν έβλεπα αυτό που θα έπρεπε να δω». Για να αντέξει την αναλησσία της όρασης ΓΙΑ που περιφρονεί τη διάλυση επιθυμία της να δει εκείνη που δεν υπήρχε, η ηρωίδα αποστρέφεται το βλέμμα της από την πραγματικότητα, κάνοντας χώρο στην ψευδαίσθηση. Το πένθος της δεν είναι παρά μια παραι-

σθητική αναμονή χάρη στην οποία η απουσία αποκτά χαρακτήρα παροδικό. Μόνο φτάνοντας στο τέρας της ψευδαίσθησής της είναι σε θέση να αναλογιστεί νηφάλια την αναγκασιότητα του ψεύδους. «Ήταν μια φυσική αντίδραση που ξεπείδησε μέσα μου, ανάβλυσε το ψέμα από μιαν ακαθόριστη πηγή, ίσως για να με προστατέψει, ίσως γιατί ήμουν καθηλωμένη σε έναν κόσμο μέσα στον οποίο δεν λειτουργούσε πια κανένα σημάδι του».

Ο Γρηγοριάδης κατευθύνει δεξιοτεχνικά την ηρωίδα του προς την αναγνώριση της απώλειας, τοποθετώντας στο γειτονικό διαμέριμα ένα κορίτσι, το οποίο εξαιτίας μιας άγνωστης πάθησης δεν θα μεγαλώσει ποτέ. Όταν κλείσει τα είκοσι θα πεθάνει, στην ίδια ηλικία δηλαδή που και η κόρη της κατήλθε στον τάφο. Η στοργική, χαμογελαστή φυγούρα του κοριτσιού που αντιστέκεται γενναία στην αυτολύπηση, έχει καταφανώς αλληγορική υφή. Στο άρρωστο, λυμφατικό κορμί του μοιάζει να έχει σαρκωθεί η νεκρή, η οποία αναδύεται από τον κάτω κόσμο στον πέμπτο όροφο μιας πολυκατοικίας στον Νέο Κόσμο για να αναψύξει τη μητέρα της.

Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα, καθώς εξόχως δραματοποιημένη, η ταύτιση που επιτελεί η μητέρα ανάμεσα σε εκείνη και την κόρη της. Πέρα από την επανειλημμένη τοινοισμένη φυσιογνωμική τους ομοιότητα, η ηρωίδα, μετά τον θάνατο της κόρης της, ξαναγίνεται κόρη η ίδια, με την έννοια ότι η συντριβή της επισύρει την αγωνία της εβδομητρώχρης μητέρας της. Η αποτυχία της να προστατεύσει την κόρη της μετατρέπεται σε δική της ανάγκη προστασίας υπό τη σκέπη μιας μητέρας αποδεδειγμένα καλύτερης από την ίδια. Η ταύτιση φτάνει σε οριακό σημείο, όταν η αφηγήτρια αντικαθιστά τα μαύρα με ρούχα της κόρης της και πηγαίνει στο μπαρ όπου άλλοτε δούλευε εκείνη. Η μίμηση γίνεται βαθμιαία όλο και πιο νοσηρή, καθώς το επίμονο αίσθημα της μεταμφιεσμένης σε κόρη μητέρας της δίνει κάποιον την παρακολουθεί στους νυχτωμένους δρόμους, μπορεί να εκληφθεί όχι μόνον ως φόβος, αλλά και ως προσμονή. Μόνον ο δολοφόνος της κόρης της μπορεί να την απαλλάξει από την ενοχή, κάνοντάς της ό,τι ακριβώς έκανε σε εκείνη, σκοτώνοντάς τη δηλαδή. Το βουβό κάλεσμά της προς τον άφαντο όσο και πανταχού παρόντα λυτρωτή της, κορυφώνεται στο επιλογικό γεύμα, όταν η ηρωίδα εναποθέτει στο μαρμάρينو τραπέζι ένα επιπλέον πιάτο, υπό τύπον σπονδής στον δολοφόνο. Όλη η ιεροτελεστία του γευμάτος αποτυπώνει τη σπαρακτική άρνηση της λήθης.

Ο κύκλος της αυταπείτης ολοκληρώνεται στο καθλιτικό φινάλε. Το νεκροκρέβατο γίνεται το λίκνο μιας ανόστρωσης, μυσταγωγικής γέννησης. Η νεκρή υποστασιοποιείται σε μια «ανεπαίσθητη σάρκινη ύπαρξη» και να εισδύσει στη μητέρα της μητέρας της για να μείνει εκεί, για πάντα προφυλαγμένη. Αν η ηρωίδα βρήκε στα ογδόντα πέντε τετραγωνικά του διαμερίματος τον τρόπο να συναντηθεί με την κόρη της, ο αναγνώστης, καταδυόμενος στις ογδόντα τρεις σελίδες του αφηγηματος, βρίσκει έναν πανέμορφο λογοτεχνικό ύπο.